

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

ט"ו באב ויום הכיפורים

(כ"ו ב') (המשך משנה): אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיוה"כ, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין (ואפילו עשירות שואלות), (כדי) שלא לבייש את מי שאין לו. כל הכלים טעונים טבילה (קודם שילבשום, לפי שאין כל אחת בקיאה בחבירתה, שמא נידה היתה). ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים.

(המשך משנה): ומה היו אומרות? בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך. אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה, "שְׁקַר הַחֵן וְהַבֵּל הַיְפִי אֲשֶׁה יִרְאֶת ה' הִיא תִתְהַלֵּל", ואומר "תָּנוּ לָהּ מִפְּרֵי יְדֶיהָ וְיִהְיֶה לָּהּ בְּשָׁעֵרִים מַעֲשֵׂיהָ"¹.

(המשך משנה): וכן הוא אומר "צָאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמַלְכָּךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִחַת לְבוֹ"². ביום חתונתו, זה מתן תורה (יום הכיפורים שניתנו בו לוחות האחרונות). וביום שמחת לבו, זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו.

(ל' ב') אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים, משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות. אלא חמשה עשר באב מאי היא? אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.

אמר רב יוסף אמר רב נחמן: יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, שנאמר³ "וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בְּמִצְפָּה לֵאמֹר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בֵּיתוֹ לְבַנְיָמִן לְאִשָּׁה".

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: יום שכלו בו מתי מדבר. דאמר מר: עד שלא כלו מתי מדבר, לא היה דיבור עם משה, שנאמר "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּמוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה לְמוֹת... וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי"⁴, אלוי היה הדיבור.

עולא אמר: יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, ואמר: לאיזה שירצו יעלו.⁵

(ל"א א') רב מתנה אמר: יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה.

ואמר רב מתנה: אותו יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שנתנו לקבורה.

¹. משלי לא, ל-לא.

². שיר השירים ג, יא.

³. שופטים כא, א.

⁴. דברים, פר' דברים, ב, טז-יז.

⁵. הושע בן אלה רשע היה, דכתיב (מלכים ב, יז) "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה' רַק לֹא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל", והיינו דקאמר 'רק', שביטל את הפרוסדאות, ואמר לאיזה שירצו יעלו.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה.⁶

דתניא: רבי אליעזר הגדול אומר: מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה, ולא היו כורתין עצים למערכה, לפי שאינן יבשין. אמר רב מנשיא: וקרו ליה יום תבר מגל. מכאן ואילך, דמוסיף, יוסיף;⁷ ודלא מוסיף (לעסוק בתורה בלילות), יסיף.

מאי יאסף? אמר רב יוסף: תקבריה אימיה.

שיטות הראשונים

נפילת אפיים בט"ו באב: כתב שיבולי הלקט בשם הגאונים, בחמשה עשר באב, אע"פ שמצינו שהוקש ליום הכיפורים, כדתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב ויום הכפורים, הא קיימא לן דבטלה מגילת תענית, ומותר ליפול על פניהם. **והשו"ע** כתב שנהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב, ולא במנחה שלפניו.⁸

תוספת לימוד בלילות מט"ו באב: פירש בנמוקי יוסף, מכאן ואילך שהימים מתקצרים, צריך לעסוק בתלמודו גם בלילות. שיש להתחיל ולקבוע תלמודו בלילות אלו, מט"ו אב ואילך, להביא עליו ברכה ולא קללה. וכן כתב הרמ"א.⁹ עוד כתב נמוקי יוסף, שהמנהג לשמוח בעניין מצוה, עד שכשהשלימה עושין שמחה ומשתה ויום טוב.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות נפילת אפיים, סימן קלא)

ו. נהגו שלא לפל על פניהם בט"ו באב, ולא בט"ו בשבט, ולא בראש חודש, ולא במנחה שלפניו...
(יו"ד, הלכות תלמוד תורה, סימן רמו)

כג. מי שרוצה לזכות בכתיבה של תורה, יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפלו אחת מהן בשנה, באכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהם, אלא בדברי חכמה ותלמוד תורה. הגה: כי אין אדם לומד רב חקמתו כי אם בלילה. (לשון הטור מרמב"ם). ויש לאדם להתחיל ללמד בלילה מט"ו באב ואילך, ומאן דלא מוסיף, יסף. (נ"י פרק יש נוהלין ש"ס ורשב"ם שם דף קכ"א ע"ב וסוף תענית ע"ש).

הדרן עלך בשלושה בפרקים

וסליקא לה מסכת תענית

⁶ ואותו יום שפסקו היו שמחים, לפי שבאותו יום היו משלימין מצוה גדולה כזאת. רשב"ם (בבא בתרא קכ"א ב', ד"ה מניסן ועד ט"ו באב).

⁷ דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו. רש"י.

⁸ או"ח קלו, והמג"א (תקעג, ס"ק א) כתב שבט"ו באב אינו מתענה, כיון שמוזכר בגמרא. כתב המשנ"ב (קלו, ס"ק לב) דמדברי השו"ע משמע דבט"ו באב וט"ו בשבט נופלין במנחה שלפניו, ואין נוהגין כן. מקורות: שיבולי הלקט (ענין תפילה, סי' ל).

⁹ יו"ד רמו, כג. מקורות: נמוקי יוסף (בבא בתרא, פרק יש נוהלין, נג ב ברי"ף, ד"ה מאן דלא).

¹⁰ כמו שמבואר למאן דאמר יום שפסקו מלכרות עצים למערכה, וכפירוש רשב"ם, בהערה לעיל.